

Kratkotrajni učinci edukacije o dojenju studenata studija sestrinstva Veleučilišta u Bjelovaru

Bilić, Maria Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:916371>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of Bjelovar University of Applied Sciences](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**KRATKOTRAJNI UČINCI EDUKACIJE O DOJENJU
STUDENATA STUDIJA SESTRINSTVA VELEUČILIŠTA
U BJELOVARU**

Završni rad br. 09/SES/2021

Maria Magdalena Bilić

Bjelovar, svibanj 2021.

Veleučilište u Bjelovaru

Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Kandidat: **Bilić Maria Magdalena** Datum: 01.02.2021. Matični broj: 001782

JMBAG: 0314017585

Kolegij: **PEDIJARIJA**

Naslov rada (tema): **Kratkotrajni učinci edukacije o dojenju studenata studija sestrinstva Veleučilišta u Bjelovaru**

Područje: **Biomedicina i zdravstvo** Polje: **Kliničke medicinske znanosti**

Grana: **Sestrinstvo**

Mentor: **mr.sc. Marija Čatipović** zvanje: **predavač**

Članovi Povjerenstva za ocjenjivanje i obranu završnog rada:

1. doc.dr.sc. Zrinka Puharić, predsjednik
2. mr.sc. Marija Čatipović, mentor
3. dr.sc. Mirna Žulec, član

2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 09/SES/2021

Za potrebe Završnog rada osmisлити program strukturirane edukacije o dojenju za studente i provesti ga s redovnim studentima 2. godine studija. Ispitati namjere, znanje i stavove studenata validiranim upitnikom (Breastfeeding intentions, attitudes and knowledge questionnaire BIAKQ) prije edukacije i tjedan dana nakon edukacije. Utvrditi promjene u namjerama, stavovima i znanju studentata te njihovu statističku značajnost. Razmotriti utjecaj spola na rezultate. Koristiti stručnu literaturu u tumačenju važnosti dobivenih rezultata.

Zadatak uručen: 01.02.2021.

Mentor: **mr.sc. Marija Čatipović**

Čatipović

Zahvala

Zahvaljujem svojoj mentorici mr. sc. Mariji Čatipović dr. med. na izuzetnoj susretljivosti, velikoj podršci i pomoći, znanju i vodstvu pri izradi ovog rada te na svim radionicama i grupama za potporu dojenja koje vodi s velikim entuzijazmom.

Želim se zahvaliti i svim djelatnicima Veleučilišta u Bjelovaru koji su mi svojim radom pomogli u stjecanju novih znanja i vještina na području Sestrinstva.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ RADA	3
3. ISPITANICI I METODE	4
3.1 Istraživanje.....	4
3.2 Ispitanici	4
3.3 Mjerni instrument	4
3.4 Intervencija	5
3.5 Postupak (metoda)	5
3.6 Obrada podataka	6
3.7 Statistička obrada podataka	7
4. REZULTATI.....	8
5. RASPRAVA	21
6. ZAKLJUČAK	23
7. LITERATURA	24
8. SAŽETAK	27
9. SUMMARY.....	29
10. PRILOZI.....	31

1. UVOD

Dojenje nije samo hranjenje djeteta nego i temeljni ljudski odnos koji se stvara kroz kontakt djeteta i majke. Novi pogledi na dojenje uključuju saznanja o utjecaju dojenja i majčinog mlijekana emocionalni razvoj djeteta i razvoj imunološkog sustava (1). Dojenje stavlja na kušnju znanje, ali i emocionalnu snagu, odlučnost i ustrajnost oba roditelja. Treba postaviti pitanje koliko znanja i pozitivnih stavova o dojenju imaju zdravstveni djelatnici općenito, a posebno oni koji rade na promociji i podršci dojenja. Dodatni problem je negativan stav o dojenju koji se razvija uokruženju narcističke kulture našeg vremena, dio čega je i opsjednutost tjelesnim izgledom, pri čemu se dojenje povezuje s negativnim utjecajem na izgled dojki, a ignorira se činjenica da promjene na dojkama nastaju još tijekom trudnoće (2). Nema sumnje da dosljedno provođenje aktivnosti podrške i pomoći majci u dojenju nakon porođaja zahtijeva stručno i dobro uvježbano osoblje (3). Preporuke UNICEF-a su da je isključivo dojenje neophodno prvih 6 mjeseci života, a nakon toga nastavak dojenja uz odgovarajuću dohranu do druge godine života, ali i dalje ako majka i dijete to žele (4). Kako bi se povećala stopa isključivog i ukupnog dojenja potrebno je educirati i savjetovati trudnice u organizaciji zdravstvenog sustava i kućnih posjeta nakon porođaja. Redovita edukacija zdravstvenih djelatnika pridonosi važnoj ulozi u unapređenju znanja, vještina i stavova o dojenju. Dobro educirani djelatnici potiču da majke imaju pozitivan stav i razmišljanje o samom dojenju. Oni povećavaju majčinu percepciju podrške koja je uistinu važna za majku u tim trenucima kako bi se formirao interes za dojenjem (5). Podaci o dojenju u Republici Hrvatskoj nisu zadovoljavajući u odnosu na navedene preporuke WHO-a i UNICEF-a. Mogući uzrok je fokusiranje većine aktivnosti promocije i podrške dojenja na razdoblje trudnoće i razdoblje nakon porođaja. Zanimljivo je da se aktivnosti usmjerene na predadolescentno i adolescentno razdoblje. To je velik propust jer se stavovi o dojenju formiraju upravo u toj dobi (6). Poželjno bi bilo u sve srednje škole uvesti jedinstven i jasno strukturiran plan edukacije o dojenju i implementirati ga u nastavni plan i program (7). Prvi mjeseci života su temelj djetetovog kasnijeg razvoja. Sve ono što se dogodi u maternici i prije nego što žena zna da je trudna ima značajan utjecaj na fetalni rast i ishod trudnoće. Stres majke i kvaliteta njege utječu na rani psihofizički razvoj djeteta s mogućim posljedicama do odrasle dobi. Moderna medicina spoznala je kako se neophodna kontinuirana prenatalna i postnatalna skrb za dijete i majku i pokazala kao najekonomičniji i najkvalitetniji postupak prevencije psihofizičkih smetnji i bolesti novorođenčadi, dojenčadi i djece. S tim ciljem pokrenuti su na nacionalnoj razini projekti

„Gradovi prijatelji djece“ i „Županije prijatelji dojenja“. Dobar primjer je Grad Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija. Na području grada Bjelovara razvijen je program skrbi za majku i dijete od začeca. Savjetovalište za djecu-prijatelj dojenja (8) i grupe za potporu dojenja usuradnji s rodilištem. Djelatnici rodilišta Opće bolnice Bjelovar koje ima status „Rodilište prijatelj djece“, potiču majke na početak dojenja u prvom satu iza porođaja i na isključivo dojenje do šest mjeseci života te njegov nastavak s pravodobnim uvođenjem dohrane. Tijekom tečajeva za trudnice u organizaciji patronažne službe Doma zdravlja Bjelovar i udruge Za zdravo i sretno djetinjstvo informiraju se trudnice o načinu i prednostima prirodne prehrane. Neophodna je povezanost patronažnih sestara s rodilištem i pedijatrijskom skrbi te kontinuirane radionice, grupe i tečajevi o dojenju (9). Edukacija osoblja uključenog u rad trudničkih tečajeva i grupa za potporu dojenja provodi se u suradnji s Kliničkom bolnicom „Sveti Duh“. Kultura dojenja u zajednici se promiče kroz kontinuirane radionice i javne manifestacije većeg broja udruga civilnog društva (10). U sklopu Veleučilišta u Bjelovaru, Stručnog studija Sestrinstvo uveden je izborni kolegij Suvremene spoznaje o dojenju, u skladu s modernim trendovima inozemnih sveučilišta (11), a s ciljem što bolje edukacije budućih zdravstvenih djelatnika o dojenju.

2. CILJ RADA

Prvi cilj rada je utvrditi razlike namjera, stavova i znanja uzorka studenata Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru prije i poslije edukacije o dojenju, mjereno BIAKQ upitnikom. Drugi cilj rada je utvrditi međusobne korelacije rezultata na ljestvicama namjere, stavova i znanja upitnika s ukupnim rezultatima na BIAKQ upitniku (12).

Nulta hipoteza za prvi cilj rada je bila kako neće biti značajnih razlika u namjerama, stavovima i znanju grupa studenata prije i poslije edukacije. Alternativna hipoteza je bila kako će se namjere, stavovi i znanje studenata značajno poboljšati nakon provedene edukacije. Nulta hipoteza za drugi cilj rada je bila kako će rezultati studenata na ljestvicama BIAKQ upitnika međusobno i s ukupnim rezultatima jednako korelirati, prije i poslije edukacije. Alternativna hipoteza je bila kako će rezultati na ljestvicama namjera i stavova međusobno i s ukupnim rezultatima značajno korelirati, a rezultati na ljestvicama znanja neće pokazati tako stabilnu i jasnu korelaciju. Odobrenje za istraživanje je dalo Etičko povjerenstvo Veleučilišta u Bjelovaru. Edukacija je obavljena u sklopu dobrovoljne dodatne nastave studenata.

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Istraživanje

Istraživanje utjecaja edukacije na promjenu namjera, stavova i znanja studenata o dojenju provedena je pomoću validiranog upitnika namjera, stavova i znanja učenika i studenata o dojenju (BIAKQ upitnik). Upitnikom su prikupljeni podaci o namjerama, stavovima i znanju o dojenju uzorka studenata Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru prije i poslije provedene edukacije o dojenju. Istraživani su kratkotrajni učinci strukturirane edukacije o dojenju na promjenu namjera, stavova i znanja studenata. Suglasnost za sudjelovanjem u studiji svaki je ispitanik dao potvrdom online obrasca informiranog pristanka.

3.2. Ispitanici

Ispitanici su bili redovni studenti druge godine Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru. Provedena su dva testiranja BIAKQ upitnikom, prije i poslije edukacije. Izabrani su studenti druge godine studija jer još nisu slušali predmet Pedijatrija tako da im je tijekom školovanja na Veleučilištu ova edukacija o dojenju bio prvi cjeloviti susret s tom temom. Uvjet sudjelovanja u istraživanju bila je dob 18 godina i više, status studenta Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru, računalna pismenost, pristup internetu te potvrđeni online obrazac informiranog pristanka. U istraživanju nisu mogli sudjelovati studenti koji imaju djecu zbog karakteristika čestica BIAKQ upitnika.

3.3. Mjerni instrument

Upitnik koji se koristio za potrebe ovoga istraživanja je BIAKQ upitnik (engl. Breastfeeding intentions, attitudes and knowledge questionnaire) (Prilog 1.) kojim se istražuju namjere, stavovi i znanja o dojenju učenika srednjih škola i studenata. Upitnik je validiran i korišten u više istraživanja u Republici Hrvatskoj (12). Upitnik se sastoji od tri ljestvice: ljestvicanamjera, stavova i znanja o dojenju. Ljestvica namjera uključuje ispitanikovu projekciju namjera dojenja u budućnosti kao roditelja te se pitanja razlikuju u formi za žene i muškarce. Pitanja namjere za muškarce su formirana u obliku potpore majci njihova djeteta. Čestice na ljestvici stavova su iste za muške i ženske ispitanike. Odgovori na ljestvicama namjera i stavova su ponuđeni u obliku slaganja/neslaganja te su graduirani pomoću Likertove ljestvice od 5

stupnjeva. Ponuđeni odgovori na ljestvici su bili: uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem ili u potpunosti se slažem. Ljestvica znanja provjerava dosad stečeno znanje o dojenju te se pitanja ne razlikuju za žene i muškarce. Ponuđeni odgovori na česticama ljestvice znanja o dojenju su bili „Točno“ i „Netočno“. Od sociodemografskih podataka analizirani su podaci o spolu studenata.

3.4. Intervencija

Intervencija čiji su učinci na namjere, znanje i stavove studenata analizirani sastojala se od 4 sata strukturirane edukacije o dojenju. Prvi nastavni sat pod nazivom „Dojenje spašava živote“ ima kao cilj zainteresirati studente o temi dojenja, a sastoji se od uvodnog dijela (film „5 činjenica o dojenju“), središnjeg dijela (analiza asocijacija koje pobuđuju fotografije pod nazivom „800.000 života“) i završnog dijela (inicijalno ispunjavanje BIAKQ upitnika). U uvodnom dijelu drugog nastavnog sata koji se provodi pod nazivom „Važnost dojenja u prehrani djeteta“ rezimiraju se zaključci s prethodnog sata i odgovara na pitanja studenata. U središnjem dijelu sata studenti sudjeluju u interaktivnoj obradi prezentacije „Znanje o dojenju“ te stječu nove spoznaje o dojenju. U završnom dijelu sata studenti se podijele u grupe te se natječu u kvizu znanja o dojenju. Treći nastavni stav „Stavovi o dojenju“ obrađuje stavove o dojenju. Sat počinje bujicom ideja na temu „Znanje i stavovi“ nakon čega se studenti podijele u grupe po troje. Studenti ispunjavaju radne listiće na kojima bilježe komentare na ponuđene stavove o dojenju nakon čega slijedi rasprava između grupa i formiranje zaključaka. U završnom dijelu sata stavovi oko kojih su se studenti usuglasili se stavljaju na magnetnu ploču. Četvrti nastavni sat pod nazivom „Moji životni izbori“ u uvodnom dijelu obrađuje odnos namjera, nastojanja i navika. U središnjem dijelu studenti pišu „Pismo potpore prijateljici“ koja doji, a u završnom dijelu sata se ponovno ispunjava BIAKQ upitnik.

3.5. Postupak (metoda)

O istraživanju su studenti informirani osobno od strane voditeljice istraživanja. Studenti su se za sudjelovanje u istraživanju javili dobrovoljno. Nije korišten sustav nagrade kako bi se motiviralo studente na sudjelovanje u istraživanju niti su studenti koji nisu željeli sudjelovati u istraživanju stigmatizirani. Upitnik korišten za istraživanje (BIAKQ upitnik) postavljen je na sustav za e-učenje Merlin te je studentima objašnjeno kako pristupiti upitniku. Ispitanici su upitnik ispunjavali prije i poslije edukacije. Prvo testiranje provedeno je 08.03.2020. Edukacija je provedena u periodu od 09.03.2020. do 13.03.2020. Drugo testiranje provedeno je u periodu

od 14.03.2020. do 19.03.2020. Upitniku su studenti mogli pristupiti putem osobnog mobitela, osobnog računala, računala knjižnice ili veleučilišta, čime je onemogućena identifikacija studenta putem IP adrese računala. Bez prethodne potvrde online obrasca informiranog pristanka nije bilo moguće pristupiti ispunjavanju online upitnika. Upitnik nije bilo moguće predati dok nije bio u potpunosti ispunjen.

3.6. Obrada podataka

Bodovanje BIAKQ upitnika provedeno je na način da je svaki odgovor ocijenjen sukladno uputama za ispitivače koje su sastavni dio upitnika. Najboljom ocjenom, ocjenom pet, bodovana je namjera ili stav ispitanika koji je u potpunosti usklađen s preporukama struke, a odgovor potpuno oprečan smjernicama struke bodovan je najlošijom ocjenom, ocjenom jedan. Netočan odgovor na ljestvici znanja bodovan je s nula bodova, a točan odgovor s jednim bodom. Bodovanje je prikazano u Tablici 3.1.

Tablica 3.6.1. Bodovanje BIAKQ upitnika.

Breastfeeding intentions, attitudes and knowledge questionnaire, BIAKQ			
Ljestvica	Broj pitanja	Mogući bodovi odgovora po pitanju	Maksimalan mogući broj bodova
Namjere o dojenju	10	Minimalno 1, Maksimalno 5	
Stavovi o dojenju	32	Minimalno 1, Maksimalno 5	160
Znanje o dojenju	13	0 za netočan odgovor 1 za točan odgovor	13
Ukupno:	=55		=223

3.7. Statistička obrada podataka

Rezultat ispitanika na ljestvicama namjera, stavova i znanja te ukupni rezultat na BIAKQ upitniku su kontinuirana varijabla, a analizirane su razlike na pojedinim ljestvicama i ukupni rezultati BIAKQ upitnik prije i poslije provedene edukacije. Prisutnost ekstremnih rezultata je provjerena kutijastim dijagramom. Normalnost distribucije razlike rezultata prije i poslije edukacije ispitana je koeficijentom asimetrije (engl. skewness), koeficijentom spljoštenosti (engl. kurtosis), histogramom, kutijastim dijagramom (engl. box plot) i grafikonom kvantila (engl. Q-Q plot) te Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testom. Značajnost razlike rezultata ispitanika na ljestvici namjera, stavova i ukupne rezultate BIAKQ upitnika prije i poslije edukacije testirana je t-testom uparenih uzoraka (normalna distribucija). Značajnost razlike rezultata ispitanika na ljestvici znanja testirana je Wilcoxon-ovim testom (asimetrična distribucija). Provedeno je dvosmjerno testiranje s razinom značajnosti $p \leq 0,05$. Za ispitivanje korelacija rezultata na pojedinim ljestvicama i ukupnih rezultata BIAKQ upitnika korišten je Spearmanov koeficijent korelacije.

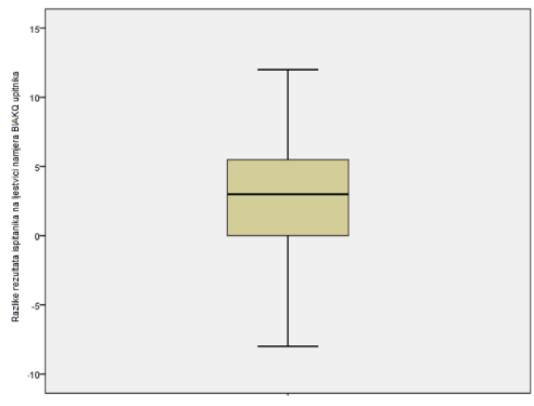
4. REZULTATI

U prvom testiranju sudjelovalo je 27 ispitanika duge godine studija, 19 studentica i 8 studenata. U drugom testiranju sudjelovalo je 39 ispitanika, 29 studentica i 10 studenata, 35 studenata druge godine studija, 1 prve i 3 treće godine studija. U oba ispitivanja sudjelovalo je 24 ispitanika čije je rezultate bilo moguće upariti i koji su ispravno ispunili upitnike u oba testiranja. Troje ispitanika koji su sudjelovali u prvom ispitivanju nije sudjelovalo u drugom ispitivanju, a 15 ispitanika koji nisu sudjelovali u prvom ispitivanju sudjelovalo je u drugom. Od 24 ispitanika koji su ispravno ispunili upitnike 17 (70,08%) je bilo žena i 7 (29,02%) muškaraca.

Tablica 4.1. Obilježja ispitanika po spolu

	Broj (%) ispitanika
Ispitivanje prije edukacije:	
Muškarci	8 (29,60)
Žene	19 (70,40)
Ispitivanje poslije edukacije:	
Muškarci	10 (25,60)
Žene	29 (74,40)
Sudjelovali u oba ispitivanja:	
Muškarci	7 (29,20)
Žene	17 (70,80)

Tablica 4.2. Mjere centralne tendencije i testovi normalnosti distribucije razlike rezultata ispitanika prije i poslije edukacije na ljestvici namjera BIAKQ upitnika (N = 24).

Aritmetička sredina (SD)	2,83 (4,622)
Median (Interkvartilni rang)	3,00 (6)
Minimalni rezultat (Maksimalni rezultat)	-8 (12)
Koeficijent asimetrije (skewness) /Standardna greška	-0,38
Koeficijent spljoštenosti (kurtosis) / Standardna greška	0,34
Kolmogorov-Smirnov test (p)	0,10 (0,200)
Shapiro-Wilk test (p)	0,98 (0,91)
Kutijasti dijagram	

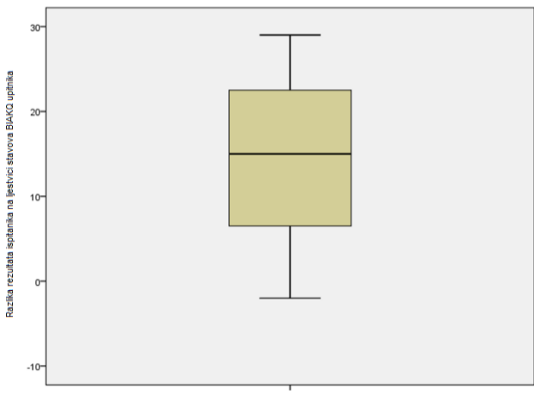
Aritmetička sredina razlike rezultata svih ispitanika na ljestvici namjera BIAKQ upitnika je iznosila 2,83 boda. Omjer koeficijenta asimetrije/spljoštenosti i njihove standardne pogreške je manji od $\pm 1,98$. Rezultati Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testa ne pokazuju statističku značajnost ($p > 0,05$). Navedeni rezultati upućuju na normalnu distribuciju razlike rezultata ispitanika na ljestvici namjera BIAKQ upitnika.

Tablica 4.3. Analiza značajnosti razlika rezultata ispitanika na ljestvici namjera BIAKQ upitnika prije i poslije edukacije ispitana t-testom uparenih uzoraka (N = 24).

Aritmetička sredina rezultata prije edukacije (SD)	38,08 (6,90)
Aritmetička sredina rezultata poslije edukacije	40,92 (6,39)
Razlika aritmetičkih sredina (SD)	-2,83 (4,62)
Granice 95% intervala pouzdanosti: donja (gornja)	-4,78 (0,88)
t – test (p)	-3,00 (0,00)

Aritmetička sredina rezultata ispitanika na ljestvici namjera prije edukacije je manja ($M_1 = 38,08$) nego poslije edukacije ($M_2 = 40,92$), a standardne devijacije su približno istih veličina ($SD_1 = 6,909$, $SD = 6,399$). Razlika aritmetičkih sredina je $-2,833$, a p vrijednost je $0,006$, što potvrđuje statističku značajnost razlike rezultata.

Tablica 4.4. Mjere centralne tendencije i testovi normalnosti distribucije razlike rezultata ispitanika prije i poslije edukacije na ljestvici stavova BIAKQ upitnika (N = 24).

Aritmetička sredina (SD)	14,13 (9,42)
Median (Interkvartilni rang)	15,00 (17)
Minimalni rezultat (Maksimalni rezultat)	-2 (29)
Koeficijent asimetrije (skewness) /Standardna greška	-0,58
Koeficijent spljoštenosti (kurtosis) / Standardna greška	-1,23
Kolmogorov-Smirnov test (p)	0,14 (0,20)
Shapiro-Wilk test (p)	0,94 (0,18)
Kutijasti dijagram	

Najveće poboljšanje rezultata ispitanika na ljestvici stavova BIAKQ upitnika je iznosilo 29 bodova, a najveće pogoršanje je iznosilo -2 boda. To znači da je ispitanik u kontrolnom testiranju ostvario za 2 boda lošiji rezultat nego u prvom testiranju. Aritmetička sredina razlike rezultata svih ispitanika na ljestvici stavova BIAKQ upitnika je iznosila 14,13 bodova. Omjer koeficijenta asimetrije/spljoštenosti i njihove standardne pogreške je manji od $\pm 1,98$. Rezultati Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testa ne pokazuju statističku značajnost ($p > 0,05$). Navedeni rezultati upućuju na normalnu distribuciju razlike rezultata ispitanika na ljestvici stavova BIAKQ upitnika.

Tablica 4.5. Analiza značajnosti razlika rezultata ispitanika na ljestvici stavova BIAKQ upitnika prije i poslije edukacije ispitana t-testom uparenih uzoraka (N = 24).

Aritmetička sredina rezultata prije edukacije (SD)	129,08 (16,59)
Aritmetička sredina rezultata poslije edukacije (SD)	143,21 (13,43)
Razlika aritmetičkih sredina (SD)	-14,12 (9,42)
Granice 95% intervala pouzdanosti: donja (gornja)	-18,10 (-10,14)
t – test (p)	-7,33 (<0,00)

Aritmetička sredina rezultata ispitanika na ljestvici stavova prije edukacije je manja ($M_1 = 129,08$) nego poslije edukacije ($M_2 = 143,21$), uz male razlike u veličini standardnih devijacija ($SD_1 = 16,595$, $SD = 13,436$). Razlika aritmetičkih sredina je $-14,125$, a p vrijednost je $0,000000$, što potvrđuje statističku značajnost razlike rezultata. Distribucija razlike rezultata je normalna.

Tablica 4.6. Mjere centralne tendencije i testovi normalnosti distribucije razlike rezultata ispitanika prije i poslije edukacije na ljestvici znanja BIAKQ upitnika (N = 24).

Aritmetička sredina (SD)	0,38 (1,01)
Median (Interkvartilni rang)	0,00 (1)
Minimalni rezultat (Maksimalni rezultat)	-2 (2)
Koeficijent asimetrije/Standardna greška	-0,08
Koeficijent spljoštenosti / Standardna greška	0,21
Kolmogorov-Smirnov test (p)	0,26 (0,00)
Shapiro-Wilk test (p)	0,87 (0,00)
Kutijasti dijagram	

Najveće poboljšanje rezultata ispitanika na ljestvici znanja BIAKQ upitnika je iznosilo 2 boda, a najveće pogoršanje je iznosilo -2 boda. To znači da je ispitanik u kontrolnom testiranju ostvario za 2 boda lošiji rezultat nego u prvom testiranju. Aritmetička sredina razlike rezultata svih ispitanika na ljestvici znanja BIAKQ upitnika je iznosila 0,38 bodova. Omjer koeficijenta asimetrije/spljoštenosti i njihove standardne pogreške je manji od $\pm 1,98$. Međutim, rezultati Shapiro-Wilk testa i Kolmogorov-Smirnov testa pokazuju statističku značajnost ($p < 0,05$). Na kutijastom dijagramu vidimo asimetričnost i prisutnost jednog ekstremnog rezultata. Riječ je o asimetričnoj distribuciji rezultata.

Tablica 4.7. Mjere centralne tendencije i testovi normalnosti distribucije razlike rezultata ispitanika prije i poslije edukacije na ljestvici znanja BIAKQ upitnika (N = 24).

	Negativni rangovi (n)	Pozitivni rangovi (n)	Vezani rangovi (n)	Z	p
Razlika rezultata (poslije – prije)	3	9	12	-1,69	0,09
Sredina ranga	6,00	6,67	-		
Suma rangova	18,00	60,00	-		

Rezultati ispitanika na ljestvici znanja prije, se ne razlikuju statistički značajno od rezultata ispitanika nakon edukacije ($Z = -1.698$, $p = 0.09$).

Tablica 4.8. Mjere centralne tendencije i testovi normalnosti distribucije razlike ukupnih rezultata ispitanika prije i poslije edukacije na BIAKQ upitniku (N = 24).

Aritmetička sredina (SD)	17,33 (11,86)
Median (Interkvartilni rang)	20,00 (18)
Minimalni rezultat (maksimalni rezultat)	-8 (37)
Koeficijent asimetrije/Standardna greška	-0,75
Koeficijent spljoštenosti / Standardna greška	-1,42
Kolmogorov-Smirnov test (p)	0,13 (0,20)
Shapiro-Wilk test (p)	0,97 (0,78)
Kutijasti dijagram	

Najveće poboljšanje ukupnih rezultata ispitanika na BIAKQ upitniku je iznosilo 37 bodova, a najveće pogoršanje je iznosilo -8 bodova. To znači da je ispitanik u kontrolnom testiranju ostvario za 8 bodova lošiji rezultat nego u prvom testiranju. Aritmetička sredina razlike rezultata svih ispitanika na ljestvici znanja BIAKQ upitnika je iznosila 17,33 bodova. Omjer koeficijenta asimetrije/spljoštenosti i njihove standardne pogreške je manji od $\pm 1,98$. Rezultati Shapiro-Wilk testa i Kolmogorov-Smirnov testa ne pokazuju statističku značajnost ($p > 0,05$). Na kutijastom dijagramu ne vidimo značajnu asimetričnost niti prisutnost ekstremnih rezultata. Distribucija rezultata je približno normalna.

Tablica 4.9. Analiza značajnosti razlika rezultata ispitanika na ukupnim rezultatima upitnika prije i poslije upitnika t-testom uparenih uzoraka (N=24).

Aritmetička sredina rezultata prije edukacije (SD)	179,25 (22,01)
Aritmetička sredina rezultata poslije edukacije (SD)	196,58 (19,38)
Razlika aritmetičkih sredina (SD)	-17,33 (11,86)
Granice 95% intervala pouzdanosti: donja (gornja)	-22,34 (-12,32)
t – test (p)	-7,16 (<0,00)

Aritmetička sredina rezultata ispitanika na ukupnim rezultatima upitnika prije edukacije je manja ($M_1 = 179,25$) nego poslije edukacije ($M_2 = 196,58$), uz male razlike u veličini standardnih devijacija ($SD_1 = 22,012$, $SD = 19,384$). Razlika aritmetičkih sredina je $-17,333$, a p vrijednost je manja od $0,000000$ što potvrđuje statističku značajnost razlike rezultata.

Tablica 4.10. Korelacije rezultata ispitanika po spolu, rezultatima na ljestvicama upitnika i ukupnih rezultata na upitniku prije edukacije prikazane Spearmanovim koeficijentom korelacije.

	Spol	Namjere	Stavovi	Znanje
Spol	-			
Namjere	0,00 (1,00)	-		
Stavovi	-0,00 (0,97)	0,76 (<0,00)	-	
Znanje	0,52 (0,00)	-0,04 (0,98)	0,23 (0,26)	-
Ukupna skala	0,03 (0,87)	0,82(<0,00)	0,98 (<0,00)	0,24 (0,24)
Žene (n=17)				
Namjere	-	-		
Stavovi	-	0,71 (0,00)	-	
Znanje	-	0,04 (0,88)	0,32 (0,19)	-
Ukupna skala	-	0,80 (<0,00)	0,97 (<0,00)	0,27 (0,28)
Muškarci (n=7)				
Namjere		-		
Stavovi		0,73 (0,05)	-	
Znanje		-0,30 (0,50)	0,00 (1,00)	-
Ukupna skala		0,84 (0,01)	0,96 (<0,00)	0,00 (1,00)

Rezultati na ljestvici znanja ne koreliraju značajno s ostalim rezultatima (ljestvice namjera i stavova, ukupni rezultati na upitniku) za oba spola zajedno niti kada se analiziraju rezultati ispitanica zasebno. U ispitivanju prije edukacije muški spol značajno korelira s rezultatima na ljestvici znanja (muškarci =1, žene = 0). Taj rezultat je provjeren neparametrijskim testom za usporedbu rezultata dva nezavisna uzorka (Mann Whitney U test) [$U(17,7) = 22,50$, $z = -2,505$, $p = 0,012$]. Međutim, zbog malog broja muških ispitanika (7) ne možemo prihvatiti pouzdanost navedenog rezultata.

Tablica 4.11. Korelacije rezultata ispitanika po spolu, rezultatima na ljestvicama upitnika i ukupnih rezultata na upitniku poslije edukacije prikazane Spearmanovim koeficijentom korelacije.

	Spol	Namjere	Stavovi	Znanje
Spol	-			
Namjere	0,07 (0,73)	-		
Stavovi	-0,07 (0,73)	0,86 (<0,00)	-	
Znanje	0,52 (0,00)	0,38 (0,06)	0,22(0,30)	-
Ukupna skala	0,01 (0,95)	0,94 (<0,00)	0,97 (<0,00)	0,33 (0,10)
Žene (n=17)				
Namjere	-	-		
Stavovi	-	0,87 (<0,00)	-	
Znanje	-	0,50 (0,03)	0,40 (0,10)	-
Ukupna skala	-	0,95 (<0,00)	0,97 (<0,00)	0,50 (0,04)
Muškarci (n=7)				
Namjere		-		
Stavovi		0,95 (0,00)	-	
Znanje *		-	-	-
Ukupna skala		0,95 (0,00)	0,99 (<0,00)	

Rezultati na ljestvici znanja ne koreliraju značajno s ostalim rezultatima (ljestvice namjera i stavova, ukupni rezultati na upitniku) za oba spola zajedno. Gledano po spolu, kod ispitanica nema korelacije rezultata na ljestvici znanja s rezultatima na ljestvici stavova. Mali broj muških ispitanika onemogućava tumačenje značajnosti korelacija rezultata muških ispitanika.

5. RASPRAVA

Već rezultati prvog istraživanja (prije edukacije) pokazuju razlike postignuća studenata na pojedinim ljestvicama upitnika (znanje: 92,95% točnih odgovora, stavovi: 80,68% bodova, namjere: 76,17% bodova). Testiranje ispitanika nakon edukacije pokazuju da je provedena edukacija imala pozitivne učinke na promjene namjera, stavova i ukupne rezultate studenata, a nije imala značajan učinak na promjene znanja. Dobiveni rezultati su usporedivi s rezultatima edukacije provedene istim upitnikom u srednjim školama (7). U istraživanjima utjecaja edukacije na učenike i studente neki autori opisuju ujednačen utjecaj na namjere, stavove i znanje o dojenju (13). Međutim, novija istraživanja potvrđuju rezultate slične rezultatima ove studije, odnosno potvrđuju da učinci edukacije nisu ujednačeni u pogledu promjena znanja, stavova i namjera. Promjene na ljestvicama znanja ne moraju pratiti i pozitivne promjene rezultata na ljestvicama stavova i namjera (14). Jedinstven je stav da se s edukacijom o dojenju treba započeti u vrijeme kada se formiraju stavovi o dojenju, a to je dob djetinjstva i adolescencije. Osnovne i srednje škole su idealna mjesta za uvođenje edukacije, te treba raditi na motivaciji nastavnog osoblja i izradi najkvalitetnijih programa edukacije (15). Svaka osoba tijekom svog školovanja ima pravo dobiti točne i stručne informacije o dojenju i majčinom mlijeku kako bi u odrasloj dobi mogla donijeti ispravnu odluku o prehrani svog djeteta. Rezultati istraživanja također su potvrdili statistički značajnu korelaciju rezultata na ljestvicama stavova i namjera s ukupnim rezultatima na upitniku prije i poslije edukacije, dok rezultati na ljestvici znanja ne pokazuju značajnu korelaciju s ukupnim rezultatima niti s rezultatima na ljestvicama namjera i stavova. Gledano po spolu opisani rezultati su konzistentniji za skupinu ženskih ispitanika u odnosu na muškarce što nije iznenađujući rezultat. Dojenje je dio ženine fiziologije i životnog ciklusa čak i kad žena ne odluči dojiti njeno tijelo se priprema tijekom trudnoće za dojenje i mlijeko će se u grudima pojaviti nakon porođaja. Muškarac se s temom dojenja susreće na drugi način bez fizioloških promjena na svom tijelu. U literaturi se uloga muškarca u smislu podrške partnerici u odluci o dojenju opisuje vrlo značajnom (16), ali na odluku žene utječu i brojni drugi čimbenici. Schmied navodi o utjecaju dojenja na ženin doživljaj „neovisnosti, autonomije i kontrole“ (17), a Avishai o konfrontaciji s „naglascima na užitku, utjelovljenoj subjektivnosti, relativnosti i osnaživanju“ (18). Dojenje je proces roditeljskog truda, davanja svog vremena, energije, preslagivanja prioriteta, tjelesnih promjena, ili skraćeno: „dojenje zahtijeva odluku, predanost, upornost i podršku“ (19). Mišljenje većine suvremenih autora je kako edukacija o dojenju za muškarce treba biti prilagođena njihovoj ulozi u dojenju koja se razlikuje od ženine (20, 21).

Za edukatore je važno shvatiti značenje izostanka statistički značajnog utjecaja znanja na promjene stavova i namjera. Gotovo se može govoriti o otpornost stavova i namjera u odnosu na znanje što svakako nije isključiva specifičnost edukacije o dojenju. Kako prevladati opisani jaz između znanja i namjera odnosno stavova kao značajnih prediktora ponašanja? Ako edukativni program rezultira samo promjenama znanja bez utjecaja na stavove i namjere, nelogično je očekivati kako će navedeno rezultirati i promjenama ponašanja. Treba djelovati na sve tri komponente stava: kognitivnu (znanje), emocionalnu (osjećaji) i konativnu (spremnost na djelovanje). Emocionalna komponenta daje snagu i stabilnost stavu i upravo u njoj leži objašnjenje zašto jednom formirane i fiksirane stavove teško mijenjati. Emocionalna komponenta stava selektivno djeluje na percepciju i bitno otežava prihvaćanje informacija koje nisu usklađene s postojećim stavom (22). Upravo iz tog razloga edukacija o dojenju u školama, a pogotovo medicinskim školama ne smije biti samo teoretska usmjerena na informacije, nego i praktična. Neposredno iskustvo u radu s majkama i očevima koji su se odlučili za prehranu djeteta majčinim mlijekom omogućit će učenicima da shvate značaj, vrijednost i težinu te odluke. Nije dovoljno da edukacija zdravstvenih djelatnika bude ispunjena recentnim i stručnim informacijama nego mora biti iskustvena, emocionalno angažirana i motivirajuća.

6. ZAKLJUČAK

Provedena edukacija o dojenju kod studenata druge godine Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru rezultirala je pozitivnim promjenama namjera, stavova i ukupnih rezultata mjerenim BIAKQ upitnikom iz čega proizlazi kako nisu pratile statistički značajne promjene znanja. Rezultati ispitanika na ljestvici znanja nisu statistički značajno korelirali s rezultatima na ljestvicama namjera i stavova s ukupnim rezultatima na upitniku prije ni poslije edukacije. Navedeni rezultati potvrđuju kako se naponi edukatora budućih zdravstvenih djelatnika ne smiju ograničiti samo na poboljšanje znanja već kontinuirano i osmišljeno treba raditi na poboljšanju stavova i namjera studenata o dojenju. Teoretsko znanje često nije usklađeno s namjerama i stavovima. Naglasak na radu sa studentima učilišta zdravstvenog smjera treba staviti na učenje u neposrednom kontaktu s korisnicima zdravstvenih usluga, odnosno u konkretnom slučaju s majkama koje doje, partnerima koji ih podržavaju te njihovom djecom.

7. LITERATURA

1. Le Doare K, Holder B, Bassett A, Pannaraj PS. Mother's milk: a purposeful contribution to the development of the infant microbiota and immunity. *Frontiers in Immunology* o [Elektronički časopis]. 2018;9:361. Dostupno na: <https://doi.org/10.3389/fimmu.2018.00361>. (15. 04. 2021.)
2. Rinker B, Veneracion M, Walsh CP. The effect of breastfeeding on breast aesthetics. *Aesthetic Surgery Journal*. 2008;28:534-537.
3. Khoury AJ, Hinton A, Mitra AK, Carothers C, Foretich C. Improving breastfeeding knowledge, attitudes, and practices of WIC clinic staff. *Public health reports*. 2002;117:453-62.
4. World Health Organisation. Breastfeeding. [Online]. 2016. Dostupno na: https://www.who.int/health-topics/breastfeeding#tab=tab_2. (15. 04. 2021.)
5. Gomez-Pomar, E., & Blubaugh, R. The Baby Friendly Hospital Initiative and the ten steps for successful breastfeeding a critical review of the literature. *Journal of Perinatology*, 2018;38(6), 623-632.
6. Čatipović M, Pirija B, Marković M, Grgurić J. Breastfeeding Intention and Knowledge in Secondary-School Students. *Acta clinica Croatica* [Internet]. 2018. Dostupno na: <https://doi.org/10.20471/acc.2018.57.04.08> (7.08.2020.);57(4.):658-668
7. Čatipović M, Pirija B, Grgurić J. Namjere i znanje učenika Medicinske škole Bjelovar i Srednje škole Pakrac o dojenju. *Radovi Zavoda za znanstveno istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* [Internet]. 2017;(11):201-212. Dostupno na: <https://doi.org/10.21857/ygjwrcjv6y> (11.08.2020.)
8. Čatipović Marija, Pavičić Bošnjak Anita, Grgurić Josip. Savjetovalište za djecu - prijatelj dojenju - aktivni pristup pedijatra u zaštiti i promicanju dojenja // *Paediatrica Croatica* 2010, 54(Suppl 2)
9. Samarđija Čor I, Zakanj Z. Utjecaj patronažne sestre na dojenje. *Acta clinica Croatica*. 2012;53(2):204-9.

10. Čatipović M. Bjelovarsko-bilogorska županija – prijatelj dojenja (stručni rad). Bjelovar: Radovi Zavoda za znanstveno istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru;2013
11. Breastfeeding in the Education System. Dostupno na: <https://www.breastfeedla.org/wp-content/uploads/2018/07/Breastfeeding-in-the-Education-System.pdf>
12. Marija Čatipović, Martina Marković, Josip Grgurić. Development and Validation of a Questionnaire on Breastfeeding Intentions, Attitudes and Knowledge of a Sample of Croatian Secondary-School Students. 2018. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5977038/>
13. Haddadb, WendyBarberc, Jennifer Abbass-Dickb, Celina Reyesa, Caroline Barakat. Investigating the effectiveness of school-based breastfeeding education on breastfeeding knowledge, attitudes and intentions of adolescent females, - March 2019. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0266613818303681>
14. Katherine F. Kavanagh, Zixin Lou, Jeniffer C. Nicklas, Breastfeeding Knowledge, Attitudes, Prior Exposure, and Intent among, June 6, 2012. Dostupno na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0890334412446798>
15. Nicola Singletary, Ellen Chetwynd, L. Suzanne Goodell, April Fogleman, Stakeholder views of breastfeeding education in schools: a systematic mixed studies review of the literature, 27 March 2017. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1186/s13006-017-0106-0>
16. Amy Brown, Ruth Davies, Fathers' experiences of supporting breastfeeding: challenges for breastfeeding promotion and education, 10 April 2014. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/mcn.12129>
17. Virginia Schmied Deborah Lupton, Blurring the boundaries: breastfeeding and maternal subjectivity, 23 December 2001. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-9566.00249>
18. Orit Avishai, Managing The Lactating Body: The Breast-Feeding Project and Privileged Motherhood, 01 February 2007. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11133-006-9054-5>
19. Jenny Tohotoa, Bruce Maycock, Yvonne L Hauck, Peter Howat, Sharyn Burns, Colin W Binns. Dads make a difference: an exploratory study of paternal support for breastfeeding in Perth, Western Australia, 29 November 2009. Dostupno na: <https://internationalbreastfeedingjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/1746-4358-4-15>

20. Ferideh Panahi, Masoumeh Simbar, Farzaneh Rashidi, Razieh Lotfi. Men's education on planning and encouraging breastfeeding improves the mothers' performance and exclusive breastfeeding: a randomized controlled trial. 2020. Dostupno na:
https://www.researchgate.net/publication/346688154_Men's_education_on_planning_and_encouraging_breastfeeding_improves_the_mothers'_performance_and_exclusive_breastfeeding_a_randomized_controlled_trial
21. A Brown, R Davies - Maternal & child nutrition. Fathers' experiences of supporting breastfeeding: challenges for breastfeeding promotion and education 2014. Dostupno na:
https://scholar.google.hr/scholar?q=Fathers%27+experiences+of+supporting+breastfeeding:+challenges+for+breastfeeding+promotion+and+education&hl=hr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart
22. Stav. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912> (16. 04. 2021.)

8. SAŽETAK

U rodilištu je važno naglasiti svoj izbor i želju za dojenjem. Kontakt kože na kožu majke i djeteta osigurat će najbolju prilagodbu u prvim satima nakon poroda kao i najbolje uvjete za početak dojenja. Zajednički boravak majke i djeteta osigurava nastavak najboljih uvjeta za dojenje i stvaranje optimalnog ritma u produkciji mlijeka i zbližavanje majke i djeteta. Dojenjem na zahtjev majka osigurava dovoljnu dnevnu količinu mlijeka djetetu. Za vrijeme dojenja u javnosti može se koristiti pokrivalo kojim se osigurava privatnost. Dojiti često i na zahtjev djeteta 8-12 puta pa i više puta tijekom 24 sata. Hraniti dijete isključivo majčinim mlijekom, a nakon podoja bradavice premazati s par kapi mlijeka, čime im se osigurava najbolja njega. Kako bi utvrdili namjere, stavove i znanje studenata o dojenju proveli smo istraživanje među redovnim i izvanrednim studentima Veleučilišta u Bjelovaru, također i među onim studentima koji su upisali izborni kolegij Suvremene spoznaje o dojenju. Prvi cilj nam je bio utvrditi razlike, namjere, stavove i znanje prije i poslije edukacije BIAKQ upitnikom. Drugi cilj nam je bio utvrditi koleracije spola i rezultata na ljestvicama namjera, stavova i znanja upitnika. U prvom testiranju sudjelovali su redovni studenti druge godine. Ukupno 27 ispitanika od kojih je 19 ženskog spola, a 8 muškog spola. U drugom ispitivanju ukupno je sudjelovalo 39 ispitanika. 35 ispitanika druge godine, 1 ispitanik s prve godine i 3 s treće godine. Ukupan broj ispitanika je 29 ispitanica ženskog spola i 10 ispitanika muškog spola. U oba ispitivanja 24 ispitanika imaju odgovore koji se mogu upariti. Od 24 ispitanika koji su ispravno popunili upitnik bilo je 17 ispitanica ženskog spola (70,08%) i 7 ispitanika muškog spola (29,02%). Uvjet za sudjelovanje u istraživanju bila je dob 18 godina i više, redovni ili izvanredni status studenta Stručnog studija Sestrinstvo Veleučilišta u Bjelovaru, znanje na računalu i pristup internetu. Također je trebalo potvrditi online obrazac informiranog pristanka. Jedine osobe koje nisu mogle sudjelovati u istraživanju bile su osobe s djecom radi karakteristika BIAKQ upitnika. Upitnik koji se koristio za potrebe ovog istraživanja je BIAKQ upitnik kojim se istražuju namjere, stavovi i znanja o dojenju učenika srednjih škola i studenata. Upitnik se sastoji od tri ljestvice: ljestvice namjera, ljestvice stavova i znanja o dojenju. Ljestvica namjera se sastoji od pitanja namjera dojenja u budućnosti kao roditelja, razlikuju se pitanja po formi za muškarce i žene. Pitanja namjere za muškarce su formirana u obliku potpore majci njihova djeteta. Čestice za oba spola na ljestvici su iste. Odgovori su ponuđeni u obliku slaganja ili neslaganja te su graduirani pomoću Likertove ljestvice od 5 stupnjeva. Ponuđeni odgovori su bili: „uopće se ne slažem“, „uglavnom se ne slažem“, „niti se slažem niti se ne slažem“, „uglavnom se slažem“, ili „u potpunosti se slažem“.

Posljednja ljestvica, ljestvica znanja je ovdje kao provjera dosad stečenog znanja o dojenju. Ova pitanja se ne razlikuju u formi po spolu za muškarce i žene. Ponuđeni odgovori su bili „točno“ ili „netočno“. Prvo testiranje provedeno je 09.03.2020. godine. Edukacija je provedena od 09.03. do 13.03.2020. godine. Drugo testiranje provedeno je od 13.03. do 19.03.2020. godine. Upitniku su mogli pristupiti studenti pomoću mobitela ili računala. Bez prethodne potvrde online obrasca u kojem se mora potvrditi informirani pristanak nije bilo moguće pristupiti ispunjavanju upitnika. Upitnik je morao u potpunosti biti riješen prije same predaje. Od velike važnosti je da budući zdravstveni djelatnici, a i oni koji to već jesu prodube svoje znanje ili ipak nauče nešto novo o dojenju jer će ipak oni biti osobe kojima će se majke obratiti na budućem ili trenutnom poslu i one osobe koje će svojim znanjem i ponašanjem utjecati na druge. Kako bi što bolje obavljali svoj posao važno se dodatno educirati i proširivati svoje znanje u području dojenja iz razloga što je to danas tema kojoj se ne pridaje dovoljno pozornosti, a od velike je važnosti za svako ljudsko biće.

Ključne riječi: dojenje, edukacija, studenti studija sestinstva

9. SUMMARY

In the maternity ward, it is important to emphasize your choice and desire to breastfeed. Skin-to-skin contact between mother and baby will ensure the best adjustment in the first hours after birth as well as the best conditions to start breastfeeding. The joint stay of mother and child ensures the continuation of the best conditions for breastfeeding and the creation of an optimal rhythm in milk production and the rapprochement of mother and child. By breastfeeding on demand, the mother provides a sufficient daily amount of milk to the baby. A privacy blanket may be used during breastfeeding in public. Breastfeed often and at the request of the child 8-12 times and even more times during 24 hours. Feed the baby exclusively with breast milk, and after breastfeeding, coat the nipples with a few drops of milk, which ensures the best care. In order to determine the intentions, attitudes and knowledge of students about breastfeeding, we conducted a survey among full-time and part-time students of the Polytechnic of Bjelovar, also among those students who enrolled in the elective course Contemporary knowledge about breastfeeding. Our first goal was to determine the differences, intentions, attitudes and knowledge before and after the education with the BIAKQ questionnaire. Our second goal was to determine the correlations of gender and results on the scales of intentions, attitudes, and knowledge of the questionnaire. The first test was attended by full-time second-year students. A total of 27 respondents, of which 19 are female and 8 are male. A total of 39 respondents participated in the second study. 35 respondents from the second year, 1 respondent from the first year and 3 from the third year. The total number of respondents is 29 female and 10 male. In both trials, 24 subjects had paired answers. Of the 24 respondents who completed the questionnaire correctly, there were 17 female respondents (70.08%) and 7 male respondents (29.02%). The condition for participation in the research was the age of 18 and older, full-time or part-time status of a student of the Professional Study of Nursing at the Polytechnic of Bjelovar, computer knowledge and Internet access. The online informed consent form also needed to be confirmed. The only persons who could not participate in the study were persons with children due to the characteristics of the BIAKQ questionnaire. The questionnaire used for the purposes of this research is the BIAKQ questionnaire which investigates the intentions, attitudes and knowledge about breastfeeding of high school and college students. The questionnaire consists of three scales: a scale of intentions, a scale of attitudes, and knowledge of breastfeeding. The scale of intentions consists of questions of intentions of breastfeeding in the future as a parent, questions differ in form for men and women. Questions of intent for men are formed in the form of support for the mother of their child. The particles for both sexes on the scale are the same.

Answers are offered in the form of agreement or disagreement and are graded using a 5-point Likert scale. The answers offered were: "I strongly disagree", "I generally disagree", "I neither agree nor disagree", "I mostly agree", or "I completely agree". The last scale, the knowledge scale, is here as a test of the knowledge gained so far about breastfeeding. These issues do not differ in form by gender for men and women. The answers offered were "correct" or "incorrect". The first testing was conducted on March 9, 2020. years. The training was conducted from 09.03. to 13.03.2020. years. The second test was conducted from 13.03. to 19.03.2020. years. The questionnaire could be accessed by students using a mobile phone or computer. It was not possible to complete the questionnaire without prior confirmation of the online form in which the informed consent must be confirmed. The questionnaire had to be completely solved before the handover. It is of great importance that future health professionals, as well as those who already are, deepen their knowledge or learn something new about breastfeeding, because they will still be the people to whom mothers will turn in future or current work and those who will use their knowledge and behavior influence others. In order to do their job better, it is important to further educate and expand their knowledge in the field of breastfeeding because this is a topic that is not given enough attention today, and is of great importance for every human being.

Keywords: breastfeeding, education, nursing students

10. PRILOZI

PRILOG 1. BIAKQ upitnik

Upitnik namjera, stavova i znanja o dojenju

(engl. Breastfeeding intentions, attitudes and knowledge questionnaire (BIAKQ))

Upitnik namjera (razlikuje se za muškarce i žene)

U nastavku slijede pitanja namjere. Ona se odnose na Vaše projekcije u budućnosti, odnosno ponašanja koja će biti vezana uz dijete koje ćete jednog dana imati. Pokušajte se uživjeti u situaciju kada ćete biti roditelj i odgovorite na pitanja kako ćete postupiti u situacijama vezanim uz odluke o prehrani Vašeg djeteta.

Redni broj	Ljestvica namjera - MUŠKARCI	Uopće se ne slažem	U glavnom se ne slažem	Niti se slažem niti ne slažem	U glavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1.	Podržat ću majku našeg djeteta da nakon poroda niti ne pokuša dojiti već da odmah dijete počne hraniti zamjenskom mliječnom formulom ("na bočicu").					
2.	Neću podržati majku našeg djeteta da nastavi s dojenjem po povratku na posao niti ako ona bude za to motivirana i dijete traži podoj.					
3.	Neću podržati majku našeg djeteta u namjeri da doji dijete u javnosti, primjerice u restoranu ili parku niti ako je dijete gladno i traži podoj.					
4.	Podržat ću majku našeg djeteta u namjeri da po povratku na posao odmah počne hraniti dijete zamjenskom mliječnom formulom („na bočicu“).					
5.	Podržat ću majku našeg djeteta da doji dijete i nakon navršenih godinu dana, ako oboje to žele.					
6.	Neovisno o mjestu na kojem se majka našeg djeteta nalazi (kuća, park, ustanova i dr.), ako je naše dijete gladno i traži podoj ja ću je podržati da					

	doji.					
7.	Namjeravam podržati majku našeg djeteta da nastavi dojiti dijete i nakon povratka na posao.					
8.	Ne namjeravam podržati majku našeg djeteta da doji dijete nakon navršene dvije godine života djeteta, čak niti ako dijete bude tražilo podoj					
9.	Pomoći ću majci našeg djeteta da doji nakon povratka na posao, npr. na način da vozim dijete k njoj na posao u vrijeme pauze za dojenje.					
10.	Namjeravam majku našeg djeteta podržati u dojenju po pozivu tj. na zahtjev djeteta, a ne po fiksnom rasporedu (npr. svaka 3-4 sata).					

Redni broj	Ljestvica namjera - ŽENE	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1.	Nakon poroda ne namjeravam pokušati uspostaviti dojenje već ću dijete odmah početi hraniti zamjenskom mliječnom formulom ("na bočicu").					
2.	Ako budem dojila, prestat ću s dojenjem čim počnem raditi, čak i ako moje dijete i dalje traži podoj.					
3.	Neću dojiti u javnosti, primjerice u restoranu ili parku, makar dijete bilo gladno i tražilo podoj.					
4.	Po povratku na posao odmah ću dijete početi hraniti zamjenskom mliječnom formulom („na bočicu“).					
5.	Dojit ću dijete i nakon navršenih godinu dana, ako ono to želi.					
6.	Neovisno o mjestu na kojem se nalazim (kuća, park, ustanova i dr.), ako					

	je moje dijete gladno i traži podoj dojit ću ga.					
7.	Povratak na posao neće me spriječiti da nastavim dojit.					
8.	Neću dojit dijete nakon navršene dvije godine, čak niti ako dijete to želi.					
9.	Dojit ću dijete na radnom mjestu za vrijeme pauze za dojenje, ako mi otac djeteta pomogne npr. na način da dijete doveze na posao.					
10.	Dojit ću po pozivu tj. na zahtjev djeteta, a ne po fiksnom rasporedu (npr. svaka 3-4 sata).					

Upitnik stavova o dojenju

Ovo su pitanja stavova, u svakom pitanju se iznosi stav, a Vi trebate u svom odgovoru označiti koliko se slažete odnosno koliko se ne slažete s nekim stavom, birajući odgovore od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Molimo Vas da pazite kako birate odgovore jer su neka pitanja postavljena u pozitivnom, a neka u negativnom smislu kako ne biste nepažnjom dali neželjeni odgovor.

Redni broj	Ljestvica stavova	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1.	Po mom mišljenju ugodnije je vidjeti majku kako hrani dijete bočicom nego majku koja doji.					
2.	Smatram da otac treba pomoći majci koja doji i radi, na način da doveze dijete majci tijekom njene pauze za dojenje.					
3.	Dojenje negativno utječe na majčine radne sposobnosti i karijeru.					
4.	Nije isplativo ulagati u dojenje niti na osobnoj razini niti na razini društva.					

5.	Očevi koji prisustvuju grupama za potporu dojenja mogu naučiti na koje sve načine mogu pomoći majci u započinjanju i održavanju dojenja.					
6.	Dojenje na javnim mjestima treba zabraniti.					
7.	Pogrešno je dojiti dijete starije od godinu dana.					
8.	Majka koja hrani dijete formulom propušta dio zadovoljstva majčinstva.					
9.	Otac djeteta bi obavezno trebao koristiti dio roditeljskog dopusta kako bi pomogao majci oko dojenja i brige za dijete.					
10.	Žene ne bi trebale dojiti na javnim mjestima.					
11.	Poslodavac bi trebao osigurati prostor u kojem će zaposlene majke moći dojiti svoje dijete ili se izdajati bez ometanja, bez obzira obvezuje li ga zakon na to ili ne.					
12.	Dojenje na javnim mjestima je prirodno.					
13.	Ukoliko majka i dijete to žele, smatram da je opravdan dojiti i dijete starije od dvije godine.					
14.	Informiranost o dojenju može značajno pomoći ocu u pružanju pomoći majci koja doji.					
15.	Na dan poroda majka ne bi smjela dojiti dijete jer se treba odmoriti.					
16.	Smatram da je u redu da žena doji na radnom mjestu u pauzi za dojenje.					
17.	Otac nema bitnu ulogu u životu djeteta dok je ono dojeno.					
18.	Nije dobro dojiti dijete dulje od dvije godine jer to povećava vezanost djeteta uz majku.					
19.	Osobe koje su imale priliku vidjeti ženu koja doji u javnosti spremnije su i same dojiti u javnosti ili podržati dojenje u javnosti.					
20.	Jedna od uloga oca u prvoj godini života djeteta je da pruža majci podršku i svu potrebnu pomoć.					

21.	Majka bi trebala prvi put podojiti dijete drugi dan nakon poroda.					
22.	Djeca hranjena majčinim mlijekom zdravija su od djece hranjene formulom.					
23.	Zadaća oca djeteta je da prati stanje svoje partnerice i pobrine se da dovoljno jede i odmara.					
24.	Dojenje u javnosti širi i promovira kulturu hranjenja majčinim mlijekom kao najboljom hranom za dijete.					
25.	Muškarac se osjeća zapostavljeno uz suprugu koja doji.					
26.	Mliječna formula nije adekvatna zamjena za majčino mlijeko.					
27.	Zakonom bi trebalo onemogućiti ometanje majke koja doji na javnom mjestu.					
28.	Učenje o dojenju i utjecaju dojenja na razvoj djeteta potrebno je samo ženama jer je dijete ženina odgovornost.					
29.	Dojenje u javnosti povećava toleranciju i razumijevanje za dojenje.					
30.	Majka ne smije dojiti dijete na dan poroda.					
31.	Dojenje u javnosti dio je promocije dojenja.					
32.	Majka treba prvi put podojiti svoje dijete unutar sat vremena od rođenja djeteta.					

Upitnik znanja o dojenju

Pred Vama se nalaze pitanja znanja o dojenju. Pročitajte pažljivo svaku tvrdnju i procijenite je li ona točna ili nije. Moguće je da na neka pitanja ne znate odgovor, ali ipak izaberite i označite onaj odgovor za koji mislite da je ispravan. Mogući odgovori su samo "točno" i "netočno". Ponavljamo da je ovaj upitnik potpuno anoniman i njegova svrha nije praćenje Vašeg osobnog znanja, nego praćenje kvalitete edukacije o dojenju i brizi za dijete koju dobivate kroz nastavu tako da nema potrebe za dogovaranjem ili prepisivanjem.

Redni broj	Ljestvica znanja	Točno	Netočno
1.	Djeca hranjena zamjenskom formulom zdravija su od djece hranjene majčinim mlijekom.		
2.	Majčino mlijeko pruža djetetu najbolju zaštitu od infekcija.		
3.	Dojenje pozitivno utječe na zdravlje doživotno, a ne samo u djetinjstvu.		
4.	Sisanje je instinktivna radnja i potreba djeteta.		
5.	Dojenje povećava rizik bolesti za majku.		
6.	Dojenje se pokazalo korisnim za razvoj emocionalne privrženosti majke i djeteta.		
7.	Majčino mlijeko je siromašno željezom.		
8.	Ako je dijete u rodilištu hranjeno mliječnom formulom po povratku kući nije moguće uspostaviti uspješno dojenje.		
9.	Dojenje smanjuje rizik bolesti za dijete.		
10.	Zamjenska mliječna formula jednako je hranjiva i kvalitetna kao i majčino mlijeko.		
11.	Majčino mlijeko nema ljekovita svojstva.		
12.	Dojenje stvara zaštitu kod djeteta od zaraznih bolesti i alergija.		
13.	Dojenje pospješuje razvoj mozga kod djece.		

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjerenooznačeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, <u>19.05.2021.</u>	MARIA MAGDALENA BILIĆ	Bilić

Prema Odluci Veleučilišta u Bjelovaru, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru bit će pohranjene i javno dostupne u internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ukoliko ste suglasni da tekst Vašeg završnog rada u cijelosti bude javno objavljen, molimo Vas da to potvrdite potpisom.

Suglasnost za objavljivanje elektroničke inačice završnog rada u javno dostupnom nacionalnom repozitoriju

MARIA MAGDALENA BILIĆ

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da se radi promicanja otvorenog i slobodnog pristupa znanju i informacijama cjeloviti tekst mojeg završnog rada pohrani u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i time učini javno dostupnim.

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 19.05.2021.

Bilić

potpis studenta/ice